

ZAŠČITA PRED POPLAVAMI OB REKI ODRI NA POLJSKEM

Anti-flood Protection along the Odra River in Poland

Simon Kušar* UDK 627.4/.5(438)

Povzetek

Izhodišče za članek je prispevek Mirana Trontlja (Ujma, številka 12, 1998, str. 76-78) o poplavah in njihovih posledicah julija 1997 v porečju Odre na Poljskem in v Nemčiji. S posledicami poplav in preprečevanjem ponovitve katastrofe se je spoprijela poljska ekološka organizacija Green Federation s strokovnimi sodelavci, ki načrtuje obnovo zadrževalnikov narasnih voda ob Odri. S tem ne bo dosežena le sonaravna protipoplavna zaščita, ampak tudi obnova naravnih ekosistemov, to je nižinskega poplavnega gozda. Pri tem pričakujejo več pozitivnih učinkov: poskus obnove porušenega naravnega ravnovesja v zelo degradirani Šleziji in okolici, možnosti za znanstvene raziskave in prostor za rekreacijo urbanega prebivalstva.

Abstract

The background of this article is the paper of Miran Trontelj (Ujma, No. 12, 1998) about the July 1997 floods in Poland and Germany and their consequences. To eliminate the danger of another catastrophe, the Green Federation, a Polish ecological organisation, is promoting the renovation of polders – retainers of high water along the Odra River. The first to be rehabilitated was the Stobrawa-Rybna polder near Opole. This will not only ensure sustainable anti-flood protection, but also the rehabilitation of the natural ecosystem of flood forests in Poland, which is sensitive to anthropogenic changes. The project is expected to have several positive effects: the reestablishment of a natural balance in the degraded environment of Slesia and its surroundings, possibilities for scientific research, and recreation opportunities for the urban population.

Julija leta 1997 so Poljsko prizadele hude poplave. V štirih dneh (4. do 7. julij) je na območju Poljske ob meji s Češko padla celomesečna količina padavin (več kot 150 mm). Čez manj kot 14 dni je na to območje prispela še ena padavinska celica z več kot 50 mm dežja. Obilno deževje je napolnilo struge rek, ki so začele poplavljati. Najbolj je ogrozila reka Odra s pritoki. V sredini meseca se je razlila po obsežnem ozemlju. Poplave so povzročile ogromno škodo, zahtevale smrtne žrtve, ogroženo prebivalstvo je bilo v nevarnosti tudi zaradi nesreč (npr. v Raciborzu) in možnosti izbruha epidemij (Trontelj, 1998).

Omenjena katastrofa je vzpodbudila poljsko ekološko organizacijo Green Federation v sodelovanju z znanstveniki Opolske univerze k ukrepanju. Cilj njihovega prizadevanja je zaščititi prebivalstvo in njihovo imetje pred morebitnimi ponovnimi katastrofalnimi poplavami. Za temelj svojih prizadevanj so si izbrali že videno in preizkušeno idejo o »polderjih« ob reki Odri, ki bi bili zadrževalniki narasnih voda. Njihovi akciji se je pridružil tudi avtor tega članka.

Po poplavah leta 1903, ki se s posledicami lahko primerjajo s poplavami julija 1997, so Poljaki ob reki Odri uredili 20 zadrževalnikov. To so nekakšni bazeni, ki so z vseh strani obdani z nasipi, dno pa je poglobljeno pod nivo okoliškega površja. V nasipu so odprtine, ki omogočajo regulacijo pritoka presežka vode in po končani nevarnosti poplav odtok vode po kanalih nazaj v strugo reke Odre.

Green Federation si je za vzorčni primer izbral zadrževalnik Stobrawa-Rybna, 30 km severozahodno od mesta Opole. To je največji zadrževalnik ob Odri, ki je tudi najbolj ohranjen. Drugi zadrževalniki (v administrativni enoti Opole jih je še šest) so slabše ohranjeni z nevtrjenimi nasipi. 10 km² velik zadrževalnik bi lahko prestregel 13 milijonov m³ vode. Njegovo dno visi v smeri toka reke Odre; višinska razlika med obema skrajnima točkama je štiri metre. Dno zadrževalnika je bilo že ob gradnji znižano pod nivo okolice, od katere je ločen s štiri metre visokimi nasipi. Nasip je na dveh mestih znižan. Tam naj bi vanj pritekel poplavni val iz Odre in Nyse. Na obeh krajnih točkah obnavljajo zapornice, ki omogočajo regulacijo višine vode v zadrževalniku. V njem so kanali, ki bodo namenjeni pretakanju vode.

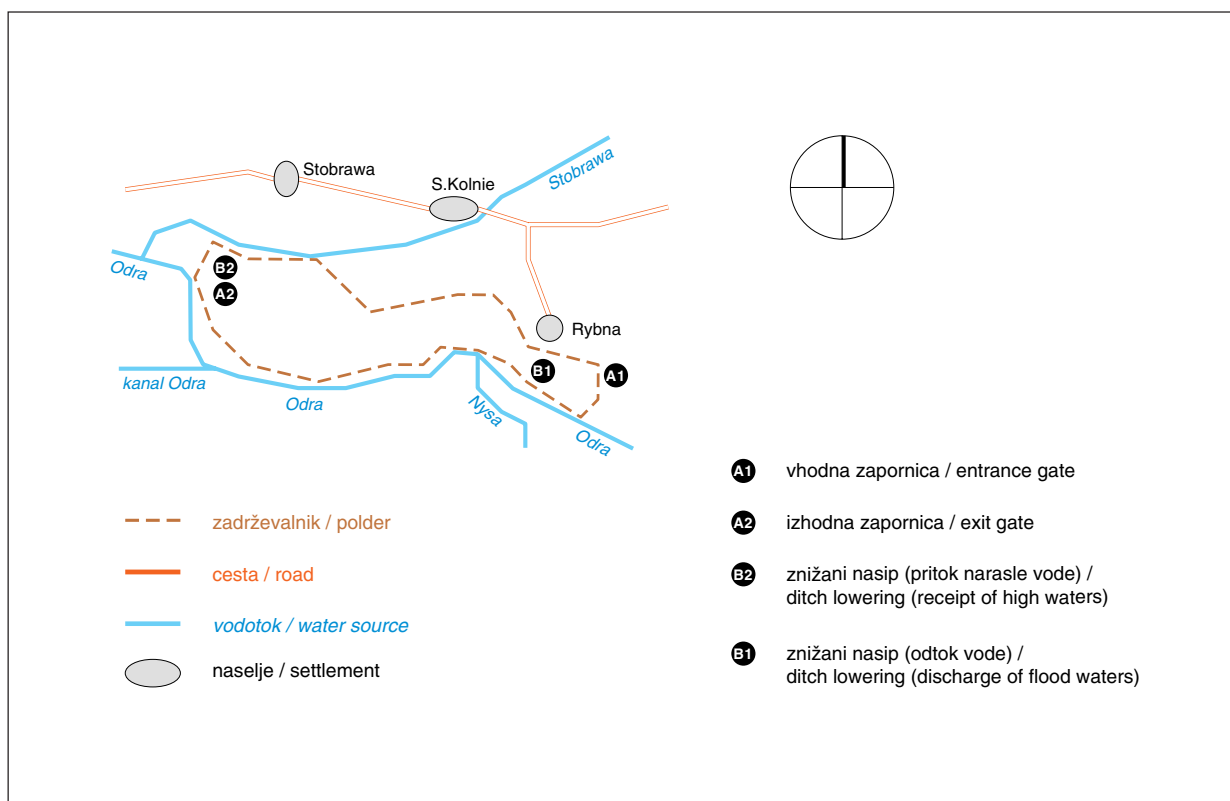
Danes je naloga zadrževalnika drugačna od predvidene z začetka tega stoletja. Del površine je namenjen energetsko intenzivnemu kmetijstvu, ki zelo onesnažuje podtalnico. Na velikih njivskih parcelah gojijo kmetje koruzo in žito. Poljedelske površine so bile urejene po drugi svetovni vojni. Del zadrževalnika porašča nižinski hrastov gozd. Tam, kjer je podtalnica prišla na površje (na zahodnem delu), je nastal biološko pester življenjski prostor številnih ogroženih rastlinskih in živalskih vrst.

Končni cilj projekta ni omejen le na zadrževalnik Stobrawa-Rybna, saj je treba za učinkovito protipoplavno zaščito obnoviti še več zadrževalnikov ter jih povezati v enoten učinkovit sistem. To pa zahteva sodelovanje upravnih organov in lokalnega prebivalstva. Po dolgem času naj bi se površine v zadrževalniku spremenile v ekološko visoko vreden nižinski poplavni svet (gozd) z vsaj eno poplavo na leto. Takšna ozemlja so prebivališče številnih rastlinskih in živalskih vrst, tudi ogroženih.

Za doseg cilja in popularizacijo svojega projekta so člani Green Federation povabili k sodelovanju prostovoljce iz vse Evrope. V drugi polovici julija leta 1999 se jih je zbralo deset (iz Nizozemske, Rusije, Belgije, Francije, Italije in Slovenije – zastopal jo je avtor tega članka), ki so v okviru SCI poletnega delovnega tabora Stobrawa-Rybna s svojim delom – čiščenjem enega od kanalov dosegli precejšno medijsko pozornost. Članom Green Federation jo je uspelo izkoristiti v prid svojemu projektu. S tem se je izoblikoval pritisk na lokalne načrtovalce in urejevalce prostora, politike in prebivalce ob Odri, ki so načelno podprli projekt in ga priznali za primerno protipoplavno zaščito. Najbolj skeptični so lokalni prebivalci, posebno tisti, ki bi izgubili ugodne kmetijske površine.

Projekt organizacije Green Federation s sodelavci ne zagotavlja le zaščite pred poplavami, ampak je v ospredju tudi naravovarstveni vidik. Celotno območje vzdolž Odre (vključno z zadrževalniki) naj bi bilo zaradi zaščite biotske in genetske raznovrstnosti razglašeno za naravni rezervat različne stopnje zaščitenosti. S tem bi bili onemogočeni načrti o kanaliziranju in poglobljanju struge reke Odre. Trenutno je to krajinski park, ki bo pozneje verjetno povišan v narodni park.

* Vegova 13, 1251 Moravče

Slika 1. Skica zadrževalnika Stobrawa-Rybna (po načrtu zadrževalnika priredil Simon Kušar)
 Figure 1. The Stobrawa-Rybna polder (prepared by Simon Kušar on the basis of the polder plan)

Slika 2. Vhodna zapornica v zadrževalnik Stobrawa-Rybna (foto: S. Kušar)
 Figure 2. The entrance gate to the Stobrawa-Rybna polder (photo: S. Kušar)

Slika 3. Del površine zadrževalnika je namenjen kmetijstvu. (foto: S. Kušar)
 Figure 3. Part of the polder is used for agriculture. (photo: S. Kušar)

Literatura

1. Trontelj, M., 1998: Katastrofalne julijske poplave v Evropi, Ujma, št. 12, str. 76–78